

Rijden onder invloed in Flevoland, 1992-1993

De ontwikkeling van het alcoholgebruik van automobilisten in weekeindnachten

R-93-46

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1993

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inleiding

In de nacht van zaterdag 6 op zondag 7 november 1993 is in de provincie Flevoland het alcoholgebruik van automobilisten geïnventariseerd. Dat is gebeurd door drie controleteams van de politie, volgens richtlijnen die door de SWOV zijn opgesteld. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat en de regionale RWS-directie in de provincie Flevoland. De metingen hebben plaatsgevonden in Almere, Lelystad en Urk/Noordoostpolder.

In 1993 zijn enkele belangrijke veranderingen ten opzichte van 1992 doorgevoerd, waarmee rekening moet worden gehouden bij het vergelijken van de resultaten van beide jaren. In 1992 zijn metingen uitgevoerd door vier teams, waarvan er twee op vrijdag en twee op zaterdag actief waren. In 1993 zijn de metingen, zoals reeds vermeld, uitgevoerd door slechts drie teams die alle in de zaterdagnacht actief waren. Voor deze nieuwe werkwijze is in overleg met de regionale opdrachtgever besloten om de kosten van het onderzoek te drukken en de werklast voor de politie beperkt te houden.

Bij de inventarisatie is het alcoholgebruik van automobilisten geregistreerd, onderverdeeld naar gemeente, tijdstip, geslacht en leeftijd. Verder heeft de politie ook de herkomst van overtreeders geregistreerd.

Doel van het onderzoek

Het belangrijkste doel van de metingen is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de automobilisten in Flevoland. Daartoe worden de gegevens van 1993 vergeleken met die van 1992.

Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine stijging van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Daarnaast levert het onderzoek aanwijzingen op over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden. Gegevens hierover kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Het onderzoek in Flevoland maakt deel uit van een landelijk onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in weekendnachten, dat al sinds het begin van de jaren zeventig regelmatig wordt herhaald. De onderzoeksgroep en het onderzoekstijdstip zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het namelijk een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen; de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke verkeersveiligheids-indicatoren.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef inmiddels vijf tot tien maal zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig, zonder dat de kosten van het onderzoek zijn toegenomen. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt met name voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselkans.

Veranderingen in de onderzoeksgroep en/of het onderzoekstijdstip zouden betekenen, dat de bestaande tijdreeks wordt afgebroken. Zulke veranderingen worden in het algemeen slechts doorgevoerd op grond van zwaarwegende argumenten. In dit geval zou dat een verschuiving van het zwaartepunt in het alcoholgebruik en/of de alcoholonveiligheid kunnen zijn. Vooral nog bestaan er echter geen aanwijzingen voor zo'n verschuiving.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten heeft de SWOV een korte enquête onder de politiecoördinatoren uitgevoerd. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in de mening van het uitvoerende politiepersoneel over verschillende soorten selectie-apparatuur. De vragenlijst is als bijlage bij dit verslag opgenomen.

Uitvoering van het onderzoek

De controleteams van de politie hebben in Flevoland in totaal 743 willekeurige automobilisten staande gehouden. Dat waren er slechts 31 minder dan in 1992, toen de metingen door vier teams werden uitgevoerd. Dit is een gevolg van de inzet van iets grotere teams in 1993 en van het grotere verkeersaanbod op zaterdag dan op vrijdag.

Elke staande gehouden automobilist heeft een blaasproef afgelegd op een draagbare elektronische ademtester met digitale uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). Voor het gebruik van testers die een exact BAG-promillage aangeven heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

De SWOV is de politiemensen die de metingen hebben uitgevoerd veel dank verschuldigd voor hun inzet en zorgvuldigheid.

Analyse van de gegevens

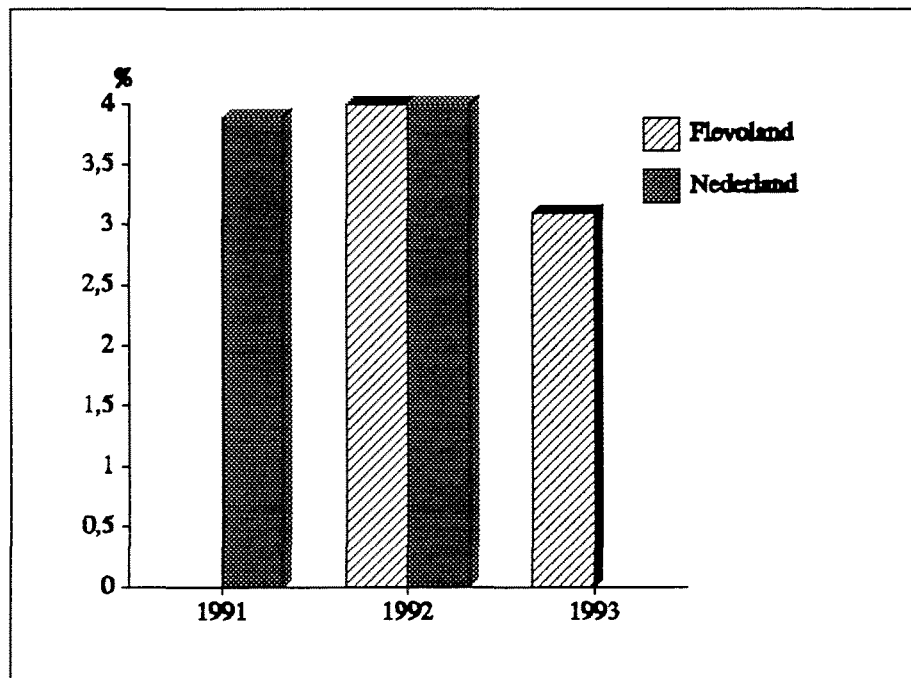
De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van een log-lineair analyseprogramma. Er is tweezijdig getoetst op 5%-niveau. In de praktijk betekent dat, dat bij een steekproef van 1500 waarnemingen en een uitgangsperscentage van 4% overtreders (vergelijkbaar met de landelijke situatie in 1991 en 1992) een verandering van 1,5% statistisch significant zal blijken te zijn ($Z \geq 1.96$). Bij de relatief kleine steekproef van Flevoland zal van het ene jaar op het andere niet gauw een significante verandering in het rijden onder invloed optreden. De gemeten ontwikkeling geeft dan slechts een indicatie van de feitelijke ontwikkeling. Grotere veranderingen over meerdere jaren kunnen vanzelfsprekend wel statistisch significant zijn. De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd in de vorm van een tabellenoverzicht, waarop in het volgende hoofdstuk een korte toelichting wordt gegeven.

Beknopte beschrijving van de resultaten

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Flevoland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de tabellen 1 t/m 4. De resultaten van 1993 worden steeds vergeleken met die van 1992. De geconstateerde verschillen en veranderingen zijn niet statistisch significant, tenzij uitdrukkelijk anders wordt vermeld.

Tabel 1 (BAG-verdeling naar onderzoeksgebied)

In 1993 zijn in Flevoland minder drinkers ($BAG \geq 0,2\text{‰}$) aangetroffen dan in 1992; 7,1% in 1993 versus 9,4% in 1992. Op het eerste gezicht lijkt dit een sterke verbetering, maar die is deels een gevolg van het feit dat in 1993 alleen in de zaterdagavond is gemeten. In heel Nederland bedroeg het aandeel drinkers in 1992 in de vrijdagavond 11,4% en in de zaterdagavond 9,0%. Een soortgelijk verschil is in 1992 ook in Flevoland aangetroffen. Overigens is het verschil tussen 1992 en 1993 in Flevoland ook niet statistisch significant ($Z = 1.61$; $\chi^2 = 2.59$ bij $df = 1$). Ook het aandeel overtreeders ($BAG \geq 0,5\text{‰}$) is in Flevoland licht gedaald: van 4,0% in 1992 tot 3,1% in 1993. Bij deze ontwikkeling passen dezelfde opmerkingen als hierboven gemaakt bij de ontwikkeling van het aandeel drinkers. In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreeders in de zaterdagavond in 1992 3,5%. Flevoland steekt daarbij dus niet ongunstig af. Het landelijke percentage voor 1993 is nog niet bekend.

Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Flevoland, 1991-1993.

In bovenstaande grafiek is de ontwikkeling van het aandeel overtreeders in Flevoland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven.

Het aandeel zeer zware overtreders ($BAG \geq 1,3\%$) in Flevoland bedroeg in 1993 0,7%. In 1992 was het een fractie groter, namelijk 0,8%. Het landelijke percentage zeer zware drinkers bedroeg in 1992 0,9%.

Het hoogste percentage overtreders is in 1993 aangetroffen in Almere, namelijk 4,1%. Ook in 1992 spande Almere al de kroon met 6,2%. Het verschil tussen beide jaren is vooral een gevolg van de verandering van meentocht.

Tabel 2 (BAG-verdeling naar tijdstip)

Evenals in 1992 nam in 1993 in Flevoland het aandeel overtreders toe naarmate het later werd. Van de bestuurders die in 1993 tussen 02.00 en 04.00 u. in Flevoland onderweg waren, was 5,1% onder invloed. Tussen 22.00 en 24.00 u. was dat 2,4%. Overigens neemt het verkeersaanbod laat in de nacht sterk af. De absolute aantallen overtreders zullen daardoor op de verschillende tijdstippen van de weekendnachten niet veel uiteenlopen. Op provinciaal niveau zijn de verschillen in alcoholgebruik naar tijdstip niet statistisch significant, maar op nationaal niveau wel.

Tabel 3 (BAG-verdeling naar geslacht en leeftijd)

Rijden onder invloed blijkt in 1993 nog steeds voornamelijk een mannenprobleem te zijn. Mannelijke bestuurders waren in 1993 in Flevoland verhoudingsgewijs twee en een half maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (3,7% versus 1,5%). In de rest van Nederland worden soortgelijke verschillen tussen mannen en vrouwen aangetroffen. Bij het onderzoek van 1992 is in Flevoland geen enkele vrouw met teveel drank op achter het stuur van een auto aangetroffen.

De grootste aandelen overtreders zijn in 1993 in Flevoland aangetroffen onder mannen van 25-50 jaar, namelijk 5,1%. Van de mannelijke bestuurders onder de 25 en boven de 50 jaar was slechts 1,1% onder invloed. Dit verschil is statistisch significant ($Z = 2.06$; $\chi^2 = 4.23$ bij $df = 1$).

Van de vrouwelijke bestuurders onder de 25 jaar en boven de 50 jaar had er in 1993 geen enkele alcohol gebruikt ($BAG \geq 0,2\%$), tegen één in 1992.

In 1993 was van alle gecontroleerde bestuurders in Flevoland 72,4% van het mannelijke geslacht. In 1992 bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in Flevoland 71,7 % en in heel Nederland 72,9%.

Tabel 4 (herkomstverdeling van overtreders)

In 1992 is de automobilisten met een $BAG \geq 0,5$ promille voor het eerst gevraagd, waar zij vandaan kwamen. De herkomstverdeling van de overtreders was in 1992 en 1993 als volgt:

	1992	1993
- horecagelegenheid (bar, café, restaurant)	32%	17%
- bezoek/feestje	42%	52%
- werk/thuis	6%	4%
- sportkantine	16%	4%
- overig/onbekend	3%	22%

In de BAG-verdeling van de verschillende herkomstgroepen zijn tussen 1992 en 1993 op het eerste gezicht belangrijke verschuivingen opgetreden.

De absolute aantallen overtreders zijn echter te klein om hieruit conclusies te kunnen trekken (31 in 1992 en 23 in 1993). Als er al sprake is van echte verschuivingen, kunnen deze te maken hebben met de veranderde meetmethode (in 1993 is alleen in de zaterdagochtend gemeten). Daarnaast zijn de controleteams in enkele gevallen vergeten de herkomst van lichte overtreders te registreren. Dit laatste verklaart de toename in de categorie "anders/onbekend".

Van de zware drinkers kwam, gemiddeld over 1992 en 1993, bijna de helft uit een horecagelegenheid.

Enquêteresultaten

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de zeer geringe steekproefomvang. In de meeste provincies zijn zes politiecoördinatoren ondervraagd, maar in Flevoland slechts drie. Over de resultaten zal dan ook pas uitvoerig worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende zeer globale resultaten van de enquête in Flevoland kunnen echter wel worden vermeld:

- twee van de drie politiecoördinatoren prefereren selectie-apparatuur die een grove klasse-aanduiding van het analyseresultaat geeft, boven selectie-apparatuur die een nauwkeurig analyseresultaat presenteert; dit is opvallend, omdat de overgrote meerderheid van de coördinatoren in de andere provincies een tegenovergestelde mening heeft;
- de mening van de coördinatoren over de ontwikkeling van het politie-toezicht op alcoholgebruik in hun gebied in het afgelopen jaar varieert van een betrekkelijk lichte afname (-25%) tot een sterke toename (+50%).

Tabellen 1 t/m 4

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1992

TABEL 1. GEBIED * BAG (NAAR DAG VAN HET WEEKEND)

GEBIED	BAG					VRIJDAG	
	Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3		> 1,3
Lelystad		166 89.73	13 7.03	3 1.62	1 0.54	2 1.08	185
Almere		124 84.93	13 8.90	5 3.42	1 0.68	3 2.05	146
Totaal		290 87.61	26 7.85	8 2.42	2 0.60	5 1.51	331 100.00

GEBIED	BAG					ZATERDAG	
	Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3		> 1,3
NO Polder		191 94.55	8 3.96	1 0.50	2 0.99	0 -	202
Urk		220 91.29	8 3.32	8 3.32	4 1.66	1 0.41	241
Totaal		411 92.78	16 3.61	9 2.03	6 1.35	1 0.23	443 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1993

TABEL 1. GEBIED * BAG

GEBIED	BAG					Totaal
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie Rij-pct						
Lelystad	220 94.02	6 2.56	2 0.85	3 1.28	3 1.28	234
Almere	199 91.28	10 4.59	3 1.38	4 1.83	2 0.92	218
Urk/NOP	271 93.13	14 4.81	3 1.03	3 1.03	0 -	291
Totaal	690 92.87	30 4.04	8 1.08	10 1.35	5 0.67	743 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1992

TABEL 2. TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					Totaal
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						
22.00-24.00	422 93.78	15 3.33	13 2.89	0 -	0 -	450
00.00-02.00	208 85.95	21 8.68	3 1.24	6 2.48	4 1.65	242
02.00-04.00	71 86.59	6 7.32	1 1.22	2 2.44	2 2.44	82
Totaal	701 90.57	42 5.43	17 2.20	8 1.03	6 0.78	774 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1993

TABEL 2. TIJDSTIP * BAG

TIJDSTIP	BAG					
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
22.00-24.00	364 95.79	7 1.84	3 0.79	4 1.05	2 0.53	380
00.00-02.00	239 90.53	16 6.06	4 1.52	3 1.14	2 0.76	264
02.00-04.00	87 87.88	7 7.07	1 1.01	3 3.03	1 1.01	99
Totaal	690 92.87	30 4.04	8 1.08	10 1.35	5 0.67	743 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1992

TABEL 3. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD	BAG					MANNEN
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
< 25 jr	140 91.50	6 3.92	4 2.61	2 1.31	1 0.65	153
25-35 jr	146 85.38	13 7.60	7 4.09	3 1.75	2 1.17	171
35-50 jr	136 86.62	12 7.64	4 2.55	2 1.27	3 1.91	157
50 jr eo	66 89.19	5 6.76	2 2.70	1 1.35	0 -	74
Totaal	488 87.93	36 6.49	17 3.06	8 1.44	6 1.08	555 100.00

LEEFTIJD	BAG					VROUWEN
	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	
Frequentie						
Rij-pct						Totaal
< 25 jr	72 98.63	1 1.37	0 -	0 -	0 -	73
25-35 jr	79 100.00	0 -	0 -	0 -	0 -	79
35-50 jr	54 91.53	5 8.47	0 -	0 -	0 -	59
50 jr eo	8 100.00	0 -	0 -	0 -	0 -	8
Totaal	213 97.26	6 2.74	0 -	0 -	0 -	219 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1993

TABEL 3. GESLACHT * LEEFTIJD * BAG

LEEFTIJD	BAG					MANNEN
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	102 96.23	3 2.83	1 0.94	0 -	0 -	106
25-35 jr	161 88.95	11 6.08	2 1.10	5 2.76	2 1.10	181
35-50 jr	153 88.95	10 5.81	3 1.74	3 1.74	3 1.74	172
50 jr eo	76 96.20	2 2.53	0 0.00	1 1.27	0 -	79
Totaal	492 91.45	26 4.83	6 1.12	9 1.67	5 0.93	538 100.00

LEEFTIJD	BAG					VROUWEN
Frequentie Rij-pct	< 0,2	0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	> 1,3	Totaal
< 25 jr	61 100.00	0 -	0 -	0 -	0 -	61
25-35 jr	74 94.87	2 2.56	1 1.28	1 1.28	0 -	78
35-50 jr	47 94.00	2 4.00	1 2.00	0 -	0 -	50
50 jr eo	16 100.00	0 -	0 -	0 -	0 -	16
Totaal	198 96.59	4 1.95	2 0.98	1 0.49	0 -	205 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1992

TABEL 4. HERKOMST VAN OVERTREDERS

BAG Frequentie Rij-pct Kolom-pct	HERKOMST					Totaal
	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders/ onbekend	
0,5-0,8	4 23.53 40.00	2 11.76 40.00	8 47.06 61.54	2 11.76 100.00	1 5.88 100.00	17 54.84
0,8-1,3	4 50.00 40.00	0 - -	4 50.00 30.77	0 - -	0 - -	8 25.81
> 1,3	2 33.33 20.00	3 50.00 60.00	1 16.67 7.69	0 - -	0 - -	6 19.35
Totaal	10 32.26	5 16.13	13 41.94	2 6.45	1 3.23	31 100.00

BAG-VERDELING PROVINCIE FLEVOLAND, NAJAAR 1993

TABEL 4. HERKOMST VAN OVERTREDERS

BAG	HERKOMST					Totaal
Frequentie Rij-pct Kolom-pct	horeca	sport- kantine	bezoek/ feestje	werk/ thuis	anders/ onbekend	
0,5-0,8	1 12.50 25.00	0 - -	3 37.50 25.00	0 - -	4 50.00 80.00	8 34.78
0,8-1,3	3 30.00 75.00	0 - -	5 50.00 41.67	1 10.00 100.00	1 10.00 20.00	10 43.48
> 1,3	0 - -	1 20.00 100.00	4 80.00 33.33	0 - -	0 - -	5 21.74
Totaal	4 17.39	1 4.35	12 52.17	1 4.35	5 21.74	23 100.00

Bijlage: vragenlijst enquête politiecoördinatoren

enquete rij- en drinkgewoontenonderzoek 1993

Team:

Coördinator:

Telefoonnr.:

vragenlijst

- A. Hoe hebben u en uw team het werken ervaren met selectie-apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers gaf?
1. positief
 2. negatief
 3. niet positief, niet negatief
 4. geen mening
- B. Heeft het gebruik van deze selectie-apparatuur, voorzover u bekend is, geleid tot discussies tussen verbalisanten en verdachten over eventuele verschillen tussen de uitslag van de selectietest en de uitslag van de ademanalyse voor bewijsdoeleinden?
1. nee
 2. ja
- C. Aan welke selectie-apparatuur geeft u de voorkeur:
1. aan apparatuur die een nauwkeurige uitslag in cijfers geeft (zoals de SWOV-testers)
 2. aan apparatuur die een grove indicatie in letters geeft (zoals de politietesters)
 3. geen voorkeur
 4. geen mening

D. Bij een uitslag van 0,70‰ en hoger op de SWOV-testers moesten bestuurders de ademanalyse voor bewijsdoeleinden ondergaan. Welke sanctie hebt u opgelegd aan bestuurders met een uitslag tussen 0,51 en 0,69‰:

1. geen (ga door naar vraag I)
2. soms geen, soms een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag E)
3. in alle gevallen een kortdurend rijverbod (ga door naar vraag F)

E. Waarvan was het al dan niet opleggen van een rijverbod afhankelijk:

1. van de hoogte van het testresultaat; indien ja, rijverbod vanaf ‰
2. van uw inschatting van de rijvaardigheid van de bestuurder
3. van een combinatie van beide

F. Aan hoeveel bestuurders heeft uw team een rijverbod opgelegd:

.....

G. Hoeveel minuten kostte het opleggen en uitschrijven van een rijverbod ongeveer:

..... min.

H. Heeft u geconstateerd, dat bestuurders een opgelegd rijverbod hebben genegeerd?

1. nee
2. ja, namelijk (aantal)

I. Kunt u een schatting maken van de procentuele toe- of afname van het alcoholtoezicht in het onderzochte gebied in het afgelopen jaar:

1. toename met%
2. afname met%
3. gelijk gebleven
4. weet niet

J. Zijn er het afgelopen jaar in het onderzochte gebied de volgende soorten alcoholcontroles uitgevoerd:

1. geplande aselechte alcoholcontroles; indien ja, (aantal)
2. systematische aselechte alcoholcontroles door surveillance-teams
3. selectieve alcoholcontroles door surveillance-teams bij opvallend rijgedrag
4. anders, namelijk
5. vrijwel geen